

WESTERWIJTWERD – MARIAKERK

De naam Westerwijtwerd is mogelijk afgeleid van Widuwurd: 'met wilgen of hout begroeide wierde'. Westerwijtwerd ligt echter niet op, maar naast de in 1880 afgegraven wierde. De kerk werd vermoedelijk in de 13^e eeuw gesticht door de familie van Ewsum uit Middelstum.

Aanvankelijk was er sprake van een vrijstaande toren die nauwelijks hoger was dan de kerk. De kerk bezat drie, met koepelgewelven gedekte traveeën en had een halfronde apsis. De zuidgevel bezat drie rondboogvensters; de middelste travee aan de noordkant kreeg geen ramen. De twee ingangen bevonden zich tegenover elkaar in de middelste travee. Van de uitwendige versiering resteert bovenaan de lange gevels nog een gedeelte van het afsluitend spitsboogfries. In het tweede kwart van de 16e eeuw vond een grote verbouwing plaats. De kerk werd naar het westen verlengd met een halve travee en daardoor werden toren en kerk met elkaar verbonden. De toren werd aanmerkelijk verhoogd, de oude galmgaten werden gedicht. In de toren hangt een klok uit 1630, gegoten door André Aubertin en Nicolas Rovier. Nieuwe, gotisch geprofileerde poorten in de 'tussentravee' gaven nu toegang tot de kerk; de oude ingangen werden gedicht. In de zuidwand werden de rondboogvensters vervangen door grote spitsboogvensters. Mogelijk is toen, gezien de asymmetrische en hoge plaatsing van het venster in de oostelijke travee, het gewelf van deze travee al vervangen door een vlakke zoldering. De oorspronkelijke lisenen zijn grotendeels vervangen door steunberen. Op de noordkant zijn nog twee lisenen te vinden. De twee overhoekse steunberen aan de westkant zijn misschien nog laatmiddeleeuws, in de zuidelijke zijn de kloostermoppen door dunne steen vervangen, de andere zijn in de 17e eeuw aangebracht. In het begin van de 19e eeuw verdween de halfronde koorsluiting om plaats te maken voor een rechte sluitmuur; ook de noordmuur van de oostelijke travee werd bij die gelegenheid opnieuw opgetrokken. Op verschillende plaatsen zijn fragmenten van het boogfries gevonden; deze is alleen in de tweede travee hersteld. Bij de restauratie van 1974-'76 zijn alle sporen van de bouwgeschiedenis gehandhaafd.

Ook heeft men de sfeer van het interieur weten te bewaren. Hier vallen de twee resterende koepelgewelven onmiddellijk op. Op de gewelven zijn beschilderingen uit de 13e eeuw, uniek vanwege de variatie in het afgebeelde siermetselwerk.

De overkapping van oost naar west: eerst een balkenzoldering; dan in het midden een gewelf met ribben die eindigen via een stervormig geheel van spitsboogjes en korte ribben in een sluitring. De geboetseerde kopjes en de geschilderde maskertjes op de gepolychromeerde, ronde ribben van dit gewelf zijn zeldzaam; boeiend is de schildering van twee kampvechters op de noordwand van deze travee: de afgebeelde strijd roept herinneringen op aan de middeleeuwse, wettelijk geregelde tweekamp. Vermoedelijk in de 13e-14e eeuw gemaakt naar een ouder voorbeeld, waarschijnlijk een miniatuur. Dan aan de westkant een gewelf met onversierde ribben die in een vierkant samenkomen. En helemaal west, in de halve tussentravee, een balkenzoldering. Het zicht op de gewelven wordt enigszins belemmerd door de dikke eikenhouten trekbalken.

Het karakter van de kerk wordt bepaald door de 19e eeuw: de inrichting met de preekstoel tegen de oostwand en het daarop gerichte bankenplan komt duidelijk uit die periode. De 'neoklassieke' kansel zal omstreeks 1830 zijn vervaardigd. De banken komen uit de 17e eeuw, maar zijn in de 19e eeuw nogal eens verzaagd en opnieuw gebruikt ten behoeve van een eigentijdse opstelling. Achter het houten orgelfront bevindt zich geen orgel, in weerwil van de tekst op de gedenksteen anno 1902 in de noordwand. Het meest waardevolle onderdeel van de inventaris is het laatgotisch ijzerbeslag dat later is gebruikt voor het schotwerk tussen kerk en portaal. Dit beslag behoort tot het mooiste in de provincie.